

ügy írta le a világháborút, «amilyenek ő látta».

Gabányi János tábornok.

Ravasz László : A lélek embere. Emlékezés Prohászka Ottokárról. Ravasz László beszéde, mely a Kisfaludy-Társaság ezidei közülésén hangzott el, méltán keltett országszerte feltűnést. Az emlékezés költőileg dúsán ötvözött pompája, szárnyaló mélysége, élménygazdagsága, előkelő mértéktartása joggal igénylik a beszéd részére az elismerés legfinomabb érdemét. S ezt annyival is inkább, amennyivel nehezebb feladat megoldása előtt állott a kiváló szerző szónoki művészete és bölcselő látása. Prohászka Ottokár ugyanis a legszintetikusabb egyéniségek egyike, akinek életében összefolyik a multszázadvégtől kezdve napjainkig ez időknél egész belső szelleme. Talán innen fakadt az — a mi napjainknak olyan ritka tulajdonsága, — hogy igazi, nagystílusú szellemi életet tudott élni. Mi volt ennek a nagy egyéniségnek a mértéke, amellyel meg lehet szabni jelentőségét s szinte ki lehet meríteni belső világa tartalmát? Ezt keresi s erre ad feleletet ez az emlékezés. Irodalmi formáját illetően újszerűen van megalkotva Ravasz László munkája: Génusz-rajz. Ez pedig másként azt jelenti, hogy a beszédben a művészi kiképzés formája az uralkodó, s bár mindvégig bölcséleti szerkezetű marad a fölépítése, teljességében az egész beszéd retorikai fegyelmű, ragyogó költemény. Hangossá kikiáltott csodálkozása egy gazdag léleknek, amely mindig csak arra vár, hogy látásának és érzéseinek kultúráját a neki való legszebb pillanatban kiáraszsa maga köré. A görög lelkeség tudott így élni: az élet virágzásából koszorút kötni az emberi tudat legmagasabb oromzaira. Ez a magyarázata annak, hogy e beszéd is csupa himnikus lejtés, ahol a téma fogalmi kifejezése helyett sok-

szor az író képzeletének művészetén, élményén, élvezetén át jutunk a tárgy birtokába. Ezért kap annyi szint, életet, melegséget mindaz a tudáselem, amely mint tartó erezet végigsugárzik a beszéd minden részletében. Szónoki irodalmunk csakúgy, mint esszé-történetünk egyik legszebb értékül jellemezhetik fel Ravasz László emlékezését. ds.

Vass Erzsébet írásai. (Kiadta gyászoló családja.) A kötet elején levő arckép egy kedves, derült arcú fiatal leányt ábrázol, ki ma már nincs az élők között s ez az első kis könyve, melyet gyászoló szerettei adtak ki, sajnos, az utolsó is.

A gyűjteményt hét rövid írás vezeti be, melyekben tanárai, kartársai, ismerősei emlékeznek meg Vass Erzsébetéről. Nem sablonos nekrológok ezek, hanem meleghangú sorai azoknak, akik szerették és becsülték ezt a bátor és tehetséges leányt.

Megemlékezéseikből vonzó egyéniség képe bontakozik ki előttünk, kik őt nem ismertük.

Erős akarattal küzdött a megélhetésért és az érvényesülésért mint orvsnövendék, mint ujságíró s mint hitoktató, de az élet nehézségeit s lelkének megpróbáltatásait leküzdötte törhetetlen életkedvével, vidámságával, humorával, emberszerető szívével és optimizmusával. Istenadta tehetségét folytonosan művelte, sokat olvasott, írt, zenélt, utazott. Szigorú önkritikával dolgozott, jól látott és jól ítélt. Társaságban vidám és elmés volt, de azért mély lélek, vallásos és jó magyar.

A kötet tartalmának nagyobbik részét vázlatok és riportok teszik. Három kis dániai útírajzában sok a jó s nekünk magyaroknak tanulságos megfigyelés. A *Panaszkodnak a lányok* finom humorú kis csevegés a férjhezmenés nehéz problémájáról. Az egyik lánynak csak egy táncosa nyilatkozott a farságon, de erről is csak ennyit

írhatott a naplójába: Külső értéke lakkcipő, belső értéke négy aranyfog. Riportjaiban néha jókedvű szatiráját villantja meg (*Látogatás tündérorságban*), máskor a nyomorúság lehangoló és sötét képeit állítja elének (*Pamutkiosztás a Sándor-utcában, A főváros legszomorúbb nyomornegyedében*). Színesen, érdekesen s éles megfigyelésekben gazdagon írja le a kunszentmiklósi «szegény magyarok» szüreti mulatóságát, a pesti nagy bált, meg a halasi őszi vásárt. Ezekben a nem hosszú irodalmi életre szánt dolgaiban is sok a valódi tollforgató gondolja, sőt művésze. Mindegyikbe tud lelki mozzanatokot belevinni és sohasem nézi tárgyát a mesterember-riporter üzletszerű ridegségével.

Novellisztikus munkái is határozott tehetségre vallanak.

A *Mária* címűben tragikus hangot üt meg s egy oláh megszállás alatti sötét történetet beszél el. Kissé sok benne a kínzó valóság s kevés ennek művészi alakítása. A *grafológusnő* egy leányról szól, ki belebolondul a grafológiába s mindenkinek jellemét csak ezen az alapon ítéli meg. Valószínűtlen tárgy, de éppen az mutatja a szerző írói készségét, ahogy ezt is meg tudja lélekrajzilag alapozni. Kedves humorát ereszti szabadjárára a *Cicakalandban* s *A nagy sértésben*; az utóbbi egy fecségő és éles nyelvű modern bakfis hangján írt monológ, melyben arról a «szemtelenégről» nyilatkozik, hogy őt egy főhadnagyhoz akarják férjhez adni. Fölényes és sértő kritikát mond róla, de aztán mégis boldog, hogy hozzámehet. Apróság, de finom tollal van írva. A *Szülike* egy szegény, öreg parasztasszony, kivel fia s leányunokái hálátlanul, rosszul bánnak. Csöndesen, árnyékként jár-keletthon, hogy nagyon útban ne legyen, csak az öreg tekintetes asszonynak panaszozza el szíve nagy keserűségét, mert az megértő részvétellel hallgatja régi tisztességes mosónéját. Ahogy a végén meg-

simogatja szegény vén kutyájukat és sorsa osztályosának érzi, mélyen megható. Ezt a kis életképet nemcsak művészettel, hanem meleg szívvel is írta a szerzője.

Legérettebb kis műve az *Első találkozás*, melyben egy fiatal leánynak ábrándos, viszonzatlan szerelmével való vívódását mondja el minden érzélgősség nélkül, de annál több mélységgel és finomsággal. Lélekrajza igazi művész munkája s ez mutatja legjobban, hogy Vass Erzsébetben mily tehetséges írónőt veszítettünk.

Szinnyei Ferenc.

Hekler Antal: Antik művészet. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1931, 8°, 122 képpel. A «Napkelet» olvasóinak nem kell bemutatni Hekler Antal professzort, aki Michelangelóról, Leonardóról írt könyveivel eleven és szoros kapcsolatot teremtett a művészet géniuszai és az inkább irodalmi tájékozottságú, művészetl lassankint barátkozó közönség között. Hekler kétirányú munkássága hézagot pótol a magyar tudományban. A klasszikus görög művészetnek, Phidias és Alkamenes korának legkiválóbb ismerője, exakt könyvei és dolgozatai a nemzetközi tudományos világban jól ismertek és méltányoltak. Páratlan anyagismeretével és szempontokban való gazdagságával a görög-római művészet csaknem valamennyi korszakának kutatásában nyomot hagyott, ezirányú tanulmányainak oszlopos emléke Phidiasról szóló könyve és a portrészobrászatról írt hatalmas munkája. Az egyetemi katedra köré csoportosítható munkásságának másik, hasonlóan értékes része. Előadásainak magvából nőtték ki azok a könyvek, melyek egy-egy elvi problémát vagy a művészet egy-egy fejjel kiemelkedő alakját hozzák közelebb a közönséghez. Emlékezetes a szobrászati stílus problémáiról írott könyve, kár, hogy törvény nincs, amely kötelezné vala-